

ЗА НРАВСТВЕННОТО ВЪСПИТАНИЕ.

Голѣма борба, повече, отъ колкото са показва, добъръ ли да станешъ или зълъ.

Платонъ.

I. Ний сега дойдохме до най важната отъ третѣ части на самовѣспитанието. Нравственната природа на чловѣка го надарява и съ двигателна и съ управляюща (регулирующа) сила, която въ дѣйствителность е управителница, господарка и законна владѣтелница на всичката машина. За това нравственното достоинство, справедливо, са счита като необходимо начало на чловѣческото величие, въ каквато форма и да би са показвало то. Човѣкъ може да бѣде хубавецъ, уменъ, силенъ, високъ до каквато ще стѣпень, и при всичко това, ако въ него нѣма доброта, той е вѣтърничавъ; и даже тѣзи височина, която той по видимому достига, въ най блѣстящитѣ си подвизи, е само лѣскава извѣенность. Наполеонъ I-й въ громовий си екоть (гърмежъ) надъ нашия западенъ свѣтъ, бѣше забѣлѣжителенъ примѣръ на свѣрхчловѣческата сила облѣчена въ чловѣчески образъ, безъ всѣко сѣщинско чловѣческо величие. Не може да са утвърдява, че той отъ природата е билъ, което са казва, недобръ, лошъ човѣкъ; но като са прѣдалъ съвършено (всецѣло) на идеята на военнитѣ завоевания и на политическото владичество, той не е ималъ случай (врѣме) да са упражнява въ добродѣтелитѣ и да достигне каква-годѣ стѣпень на това висше достоинство което води началото си отъ самоотвержението, — и тѣй живѣлъ той и умрѣлъ, сѣдащецъ отъ нравственната точка на зрѣнието, като твърдѣ окаенъ и ничтожно-малъкъ човѣкъ. Но не само на едни завоеватели и политически дѣятели е невъзможно да достигнатъ истинското, дѣйствително величие, по при-